

Detaljplan för Trädgårdsstaden – del av Kvarnarp 3:1, granskningsyttrande från Eksjö Naturskyddsförening

Eksjö Naturskyddsförening med Eksjö Klimatnätverk, i samråd med Förbundet Organisk Biologisk Odling (Fobo), har tagit del av granskningshandlingarna och motsätter sig planerna på exploatering enligt plan- och genomförandebeskrivning, detaljplan för Trädgårdsstaden – del av Kvarnarp 3:1. Genom en namninsamling har vi dessutom ett starkt stöd för våra synpunkter. Hittills har **1 675** personer, varav **1 395** inlämnades vid samrådet, skrivit på en protestlista (se bilagor).

Våra ställningstaganden bygger på följande:

- förslaget till detaljplan **stämmer inte överens med gällande översiktsplan**
- området för den förslagna detaljplanen innehåller mer värdefull natur än vi kan ana, därför **krävs en fördjupad studie av naturvärdena** med en närmare inventering av förekomsten av skyddsvärda arter och biotoper
- förslaget till **detaljplan strider mot miljöbalken** där det står att jordbruksmark inte ska tas i anspråk för bebyggelse
- förslag till **alternativ lokalisering saknas**
- förslaget till detaljplan **strider mot kommunens grönplan**
- det **kulturhistoriska landskapet** kring Kvarnarps gård är unikt och tillhör de värden som kulturkommunen Eksjö borde förstå att **slå vakt om**
- värdefulla **natur- och kulturvärden riskerar att förloras** för all framtid
- ett omtyckt och **värdefullt natur-, rekreations- och friluftsområde kommer att trängas undan**
- områdets komplexitet och dess positiva synergieffekter **lämpar sig bäst att fortsätta vara ett värdefullt natur-, kultur- och friluftsområde.**

Översiktsplanen

Förslaget till detaljplan avviker i många stycken från gällande översiktsplan. I denna står bland annat:

- *"Genom förtätning av bebyggelsen tas ingen ny mark i anspråk, vilket gör att värdefulla natur- och kulturmiljöer kan bevaras och värdefull natur ger förutsättningar för en ökad biologisk mångfald."* (sid 14)
- *"Riktlinjer – Hänsyn till vår kulturmiljö ska beaktas i all fysisk planering"* (sid 30)
- *"Jordbruket i kommunen är av stor betydelse för kommunens näringsliv samt utgör grund för en levande landsbygd och är en förutsättning för bevarande av den landskapsbild som så starkt förknippas med Småland. Detta främst genom boskapsdrift. Jordbruket i kommunen är i grunden baserat på småskalighet. De*

stöd man idag erhåller är viktiga dels ur närproduktiva aspekter som naturmiljöaspekter.” (sid 67)

- Målsättningar Jordbruk (sid 68):
 - *”Inom Eksjö kommun brukas all åkermark på ett miljöanpassat sätt.*
 - *All jordbruksmark hålls i ett sådant skick att den långsiktigt kan nyttjas för produktion av livsmedel.*
 - *Inom kommunen har permanenta skydds-zoner anlagts utmed känsliga småbiotoper och vattendrag.*
 - *Minst 30 % av kommunens jordbruk drivs ekologiskt”*
- *”Grönstrukturen i staden är liksom bebyggelse och trafikstruktur, en överordnad struktur som består av ett nätverk av små och stora grönområden av olika karaktär och funktion” (sid 99).*

Vi anser att översiktsplanen pekar på en ambition att förbättra och förstärka de värden som finns i vår kommun. Därför är vi kritiska till exploateringen av det aktuella området, eftersom den i flera stycken går tvärtemot gällande översiktsplan.

Fördjupad studie av naturvärdena

Det stora område som förslaget till detaljplan spänner över innehåller en mosaik av olika biotoper - sjö, vattendrag, åker, kantzoner, äng, igenväxande ängsmark, diken m.m. Tillsammans ger dessa idag livsrum för en sagolik mängd arters behov av skydd och föda.

I ett av delområdena (0,5 ha) har slåtter utförts sedan 1998 och många av karaktärväxterna för äng finns kvar. Bland andra kan nämnas slåttergubbe, darrgräs, spindelört, ängshavre, grönvit nattviol, jungfrulin, solvända, gullviva, ängsskallra och svinrot. Slätterängen kommer helt i kläm mellan föreslagen förskola med minst sex avdelningar, tidigare beslutad detaljplan för bostäder (Vårlöken) och bostäderna i förslaget till ny detaljplan för Trädgårdsstaden. De arter som idag finns i slätterängen hotas att försvinna.

Många fjärilsarter (särskilt nattfjärilar) har idag sin hemvist i områdets gräsmarker. Och i den glesa lövskogen (igenväxande ängsmarken) kring Ängsstugan finns gott om äldre, nedfallna lövträd som är viktiga för insektsfaunan. Ett tecken på detta är mängden av hackspettar – mindre hackspett (rödlistad), större hackspett, gröngöling och spillkråka.

Åkrarna är ett viktigt inslag i landskapet, såväl visuellt som för födo-sök för fåglar, bin, humlor och fjärilar. De är en viktig del i den ”gröna infrastrukturen” i ett stort sammanhängande grönområde som tillhandahåller viktiga ekosystemtjänster. Då åkern inte varit utsatt för kemiska bekämpningsmedel under lång tid innehåller den en mängd blommande växter och ovanliga ogräs såsom fårtunga, åkerkulla m.fl. Detta gynnar insektsfaunan som bin, humlor och fjärilar och därmed den biologiska mångfalden. I plan- och genomförandebeskrivningen konstateras felaktigt om de öppna fälten/åkrarna: *”Eftersom de regelbundet brukats, bedöms inte naturvärden såsom sällsynta växter vara kopplade till de öppna fälten”.*

Utter, forsärla och kungsfiskare är knutna till å-miljön och riskerar att störas eller försvinna om området exploateras med bebyggelse, trafik och mänskliga störningar. Utter och mindre salamander har även observerats i diken mellan åkrarna.

Kring vattenmiljöerna, sjö och vattendrag, finns också flera arter fladdermöss – dvärgfladdermus, långörod fladdermus, vattenfladdermus för att nämna några. De är beroende av stora träd och äldre byggnader och störs av belysning. Sverige har skrivit under det Europeiska fladdermusavtalet (EUROBATS) som innebär att Sverige har förbundit sig att bland annat förbjuda fångst av fladdermöss, peka ut platser som är viktiga för fladdermössens skyddsstatus samt främja allmänhetens medvetande om betydelsen av att fladdermöss skyddas. Samtliga fladdermöss är fridlysta i Sverige. Det är även förbjudet att avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder samt skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

I området finns även gott om huggorm, snok, kopparödla, olika grodor och paddor, vilka alla är fridlysta.

Vi kan konstatera att det finns flera unika arter som skulle försvinna om området exploateras av bebyggelse, trafik och mänskliga störningar. Ett flertal av dessa arter ingår i EU:s art- fågel- och habitatdirektiv, är fridlysta, rödlistade, sällsynta osv. De utgör oumbärliga delar av de ekosystem som vi människor är beroende av, såväl nu som i framtiden.

Genom vår kännedom om området vet vi att det innehåller mer värdefull natur och artrikedom än vi kan ana, därför krävs en fördjupad studie - en MKB - med en närmare inventering av förekomsten av skyddsvärda arter och biotoper. Detta krävs för att få större kunskap om områdets sammantagna växt- och djurliv. Vi ser en exploatering av området som en betydande miljöpåverkan av natur- och kulturvärden, hotade och sällsynta arter samt värdefulla biotoper.

Kommunen hävdar bl.a. *"att andra typer av biotoper kommer att tillskapas i planområdets parkytor, bostadskvarter och dagvattenlösningar (damm och diken)"* vilket absolut inte kan jämföras med nuvarande biotoper i områdets naturmiljöer.

Vi är därför mycket kritiska till den skrivning som finns i plan- och genomförandebeskrivningen: *"De arter som har påträffas bedöms inte påverkas i sådan utsträckning att deras livsvillkor skulle avsevärt förändras av en exploatering som planen medger. Planen bedöms således inte påverka arters bestånd eller framtida fortlevnad. Detta säkerställs inför planens antagande, genom naturinventering."*

Vi anser att Eksjö kommun alltför lättvindigt går vidare i processen utan att nämnda naturinventering är klar, vilket vi självfallet är starkt kritiska till. Men det är kanske inte så konstigt. På flera ställen i plan- och genomförandebeskrivningen, inklusive bilagor, uppvisar kommunen stor okunskap när det gäller olika djur- och växtarter. Detta är pinsamt och minskar tyvärr trovärdigheten för hela underlaget.

Miljöbalken

Vi anser att förslaget till detaljplan strider mot miljöbalken genom att ta jordbruksmark i anspråk för bebyggelse. Det påstås i förslaget att *"Området är jämfört, med storskaliga jordbruk, inte lika effektivt och produktivt då marken är uppdelad på 8 icke sammanhängande fält."* Detta är en ensidig syn på jordbruk. Idag vet vi att även andra än ekonomiska intressen är viktiga att ta hänsyn till, inte minst de ekologiska.

Jordbruk, såväl i Eksjö kommun som i Småland, präglas idag av småskalighet. Dessa bidrar till att bevara de värdefulla småbiotoper som finns i landskapet och är viktiga för att bevara den biologiska mångfalden.

Vi vet att jordbruksmark är och i ökad utsträckning kommer att vara en bristvara, inte minst globalt. Naturkatastrofer, klimatförändringar och exploatering är stora hot mot vår livsmedelsförsörjning. Vi lever i en orolig tid och vi anser därför att det är oklokt av kommunen att bygga på hävdad jordbruksmark, som dessutom drivs ekologiskt och är stenfri vilket gör den lättbrukad. Jordbruksmark tar lång tid att bygga upp – den är ett arv från våra förfäder och ett lån från våra barn och barnbarn – och bör kunna brukas även i framtiden. När jordbruksmark exploaterats är den borta för alltid.

Vi anser att den hävdade jordbruksmarken i området är av väsentligt samhällsintresse och ska bevaras. Behovet av mark för bostäder kan tillgodoses på annan mark.

Alternativ lokalisering

Under de senaste åren har en mängd nya detaljplaner för bostadsändamål tillkommit för Eksjö stad - och nya tillkommer hela tiden. Någon sammanställning över hur många nya bostäder dessa samt "infill-projekten" skulle inrymma saknas i förslaget.

Innan området Kvarnarp 1:3 tas i anspråk anser vi att Eksjö kommun mer allvarligt ska ta fram ett alternativ till lokalisering. I förslaget finns bara "bortförklaringar" till varför andra uppräknade områden inte kan tas i anspråk i dagsläget. I översiktsplanen nämns exempelvis ett stort område - B 14. Den norra delen av detta område har redan planlagts och några tomter har sålts. Då är det märkligt att kommunen i förslaget anser det "svårt att utveckla och exploatera" med hänsyn till planerad förbifart.

Ett annat område är det så kallade Kråkebergsområdet - B11. Huruvida Försvarsmakten skulle stoppa detta område har inte prövats.

Vår bedömning är att Eksjö kommun väljer ekonomin före en miljömässigt hållbar utveckling för Eksjö stads framtida utveckling. Alltför många värdefulla miljöer står på spel för att vi ska kunna tillstyrka förslaget.

Grönplanen

Förslaget till detaljplan strider mot kommunens grönplan. Grönplanen för Eksjö stad beskriver stadens gröna lungor. Att värna om tätortsnära rekreativ mark har under lång tid varit ett kännetecken i kommunens planering.

I grönplanen pekas områdena kring Kvarnarpssjön ut som områden med "*mycket höga upplevelsevärden*". Området kring Kvarnarpssjön, Kvarnarps gård och Nifsarpsmaden har bedömts som "*omistliga värden*". Fem platser i det föreslagna detaljplaneområdet pekas ut som "*viktiga visuella samband*". Den " *fina utsikten över landskapet*" och ner mot sjön var nog menat för allmänheten, och inte för de nu föreslagna bostäderna. Grönplanen slår också fast att de ekologiska och upplevelsemässiga effekterna är stora.

Förslaget till detaljplan tar inte alls hänsyn till de värden som grönplanen har pekat ut som mycket värdefulla. Dessutom brister det i redovisningen av vilka naturvärden som

står på spel. Förutom att området kring Kvarnarps gård är ett mycket omtyckt friluftsområde är det rikt på småbiotoper som gynnar ett rikt växt- och djurliv.

Vi anser att naturvärdena är till gagn för alla som vill komma nära naturen och därför är viktiga målpunkter för friluftslivet. Om grönområden delas upp i mindre områden finns risk för att området fragmenteras. För både människor och djur är det viktigare med ett stort grönområde än många små. I det här fallet trängs rekreationsmarken allt längre bort där den sedan hotas av den planerade förbifarten för RV 40.

I bilaga 1 till detaljplanen "Undersökning av betydande miljöpåverkan" bedöms planen "inte innebära betydande miljöpåverkan för miljön, människors hälsa och säkerhet eller hushållningen med mark, vatten och andra resurser". Vi delar inte denna bedömning.

Det kulturhistoriska landskapet

I "Kulturhistorisk rapport 1997:24" från Jönköpings läns museum finns mycket intressant läsning om kulturvärdena i landskapet kring Kvarnarps gård. Gårdens omgivningar ses som viktiga komponenter för förståelsen av landskapet under tidigare perioder. Dagens åkermark är koncentrerad till de sedimentära jordarna, som förmodligen bildades under inlandsisens avsmältning. Det konstateras att det finns många fornlämningar spridda i området – gravar, terrasskanter, röjningsrösen av olika ålder och åkerhak.

I samband med rapporten utfördes också en översiktlig florainventering. De flesta inventerade ytorna uppvisade gott om karaktärsväxter och arter som tyder på att det är gammal ängsmark.

Det kulturhistoriska landskapet kring Kvarnarps gård har många värden och det finns mycket historik om bygden och själva platsen där Kvarnarps gård nu ligger. Landskapet har brukats långt före järnåldern, själva gården har anor sedan 1500-talet, här finns den miljö som Carl von Linné så lyriskt beskrev när han passerade på sin resa till Skåne 1749 och vi kan idag blicka ut över de åkrar den kända borgmästaren Munthe brukade.

I gällande översiktsplan hänvisas till olika dokument kring bevarandet av kulturmiljön. I ett av dessa konstateras om det aktuella området: "Den fantastiska miljön och de kulturhistoriska värdena kommer bäst till sin rätt genom att tillvaratas och användas som rekreativområde." Då är det märkligt att det nu tillåts ny bebyggelse i parken kring Kvarnarps gård, den som i ett tidigare skede varit skonad. Detta anser vi vore respektlöst och ett stort intrång i kulturmiljön. Detsamma anser vi om att inte längre värna den äldre, bitvis stensatta vägbanken (som sannolikt utgör en gammal färdväg) upp mot Ängsstugan. Detta är förändringar som gjorts sedan samrådet – miljön har tidigare ansetts som känslig för byggnation, nu tar man för sig.

Ett annat exempel på bristande respekt för den kulturhistoriska miljön är när Ängsstugan, som har daterats till 1799 och som därmed är gårdens äldsta kvarvarande byggnad, nu ska behöva trängas med ny modern bebyggelse.

I granskningsunderlaget under kapitlet Kulturmiljö står det att "området som tillhör Kvarnarps gård utgör en värdefull miljö som ska bevaras". Vi håller med om detta och bedömer att det kulturhistoriska landskapet kring Kvarnarps gård är unikt och tillhör de värden som kulturkommunen Eksjö borde förstå att slå vakt om.

Det är vår förhoppning att framtiden kan utvisa att bevarandet av landskapet runt Kvarnarps gård från exploatering blev lika värdefullt som bevarandet av Gamla stan från rivningsraseriet på 60-talet.

Värdefullt natur-, rekreations- och friluftsområde hotas

Idag bor ca 1500 personer i det så kallade Kvarnarpsområdet. Det område som omfattas av förslag till ny detaljplan är i dagsläget ett omtyckt och värdefullt natur-, rekreations- och friluftsområde. Området har blivit allt värdefullare efter hand som Kvarnarpsområdet har byggts ut.

Men det aktuella området har också stort värde för alla dem som tillfälligt besöker området. Det finns idag fyra ideella föreningar och en byggnadsvårdsbutik som innebär att det finns gott om aktiviteter och därmed besökare till området.

Vi anser att förslaget till detaljplan skulle tränga undan ett omtyckt och värdefullt natur-, rekreations- och friluftsområde. Dessutom skulle landskapet förändras påtagligt vilket skulle innebära att många viktiga synergieffekter skulle gå förlorade.

Övrigt

Att kalla området för "Trädgårdsstaden" blir bara "snömos" när ingreppen mot naturvärdena blir så brutala. Namnet är tänkt att framkalla den bild av idealstaden som under ett århundrade dominerat våra drömmar. Men tyvärr är den för länge sedan passé. Det hjälper inte ens att kalla den för "den moderna trädgårdsstaden".

Det är ett antal dispenser som kommer att sökas för att få till den föreslagna detaljplanen, bland annat dispens från strandskydd och borttagning av flera diken. Bara detta innebär ett stort ingrepp på nuvarande naturvärden.

Ett område där strandskyddet föreslås upphävas och bryggor o.dyl. anläggs är området kring utloppet från Kvarnarpsjön, som idag är en viktig biotop och förbindelselänk för djurlivet mellan sjön ("vassbänken") och åmiljön. Bryggor och spångar, och därmed ökad mänsklig närvaro kommer att missgynna djurlivet.

Kommunen har även en övertro på att Kvarnarpsjön ska kunna användas till allt, bl.a. ta sig ett svalkande dopp. Det är viktigt att området i sig inte medför en ökad belastning på vattensystemet. Men under överskådlig tid framöver kommer sjön att vara påverkad av såväl "gamla synder" som nuvarande utsläpp från avloppsreningsverket och är därför inte lämplig för bad.

Grundvattennivån i den låglänta åkermarken närmast sjön ligger nära markytan vilket kommer att kräva åtgärder när den ska bebyggas. En förhöjning av marknivån behövs för att inte riskera fuktskador. Det innebär även att det blir svårigheter med avrinningen av dagvatten, särskilt vid häftiga regn. Så varför envisas med att bygga på olämplig mark?

Fobos ekologiska visningsträdgård har sommartid ca 5 000 besökare. Besökarna kommer från hela Sverige, men också från länderna i norra Europa. Att trädgårdens väl fungerande parkeringsplats omvandlas till lekplats kommer att minska möjligheten att vara ett av

kommunens uppskattade besöksmål i framtiden. Att anlägga en parkeringsplats på nuvarande odlingsmark är inget alternativ.

Sammanfattning

Sammantaget anser vi att plan- och genomförandebeskrivning, detaljplan för Trädgårdsstaden – del av Kvarnarp 3:1, missar den komplexitet och helhet som området utgör för såväl växt- och djurliv, men också för oss människor. Området är ett värdefullt natur-, kultur- och friluftsområde med många synergieffekter. Vi anser att förslaget är allt annat än långsiktigt hållbart. Därför avstyrker vi förslaget i sin helhet.

Eksjö Naturskyddsförening

Sven-Åke Svensson/ordf

P.S. Hänvisning görs även till tidigare inlämnat samrådsyttrande 2018-10-17 inkl. tre bilagor.